

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Педагогічний Університет ім. Комісії Національної Освіти в Кракові
Інституту Нейропсихотерапії (Відень, Австрія)
Центр системно-орієнтованого консультування, лікування та психотерапії ZSB (Австрія)
Центр психічного здоров'я Тоом Паргі, (Таллін, Естонія)
Коледж Санта-Фе (США)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Хмельницький національний університет
Державний заклад "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"
Криворізький державний педагогічний університет
Регіональне представництво Уповноваженого Верховної ради України з прав людини
в Полтавській області
ГУ НП України в Полтавській області
ГУ ДСНС України у Полтавській області
Управління Патрульної поліції в Полтавській області
Гендерний центр Національного університету «Полтавська політехніка імені Ю. Кондратюка»

ПРОЯВИ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ СИСТЕМИ: СІМ'Я, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Збірник наукових матеріалів

I Міжнародної науково-практичної конференції

23 листопада 2023 року

Полтава – 2023

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ПСИХОЛОГІВ,
ЩО ПРАЦЮЮТЬ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ КОМПЛЕКСНІ
ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ**

Шевчук Вікторія,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

У ситуації сучасного реформування системи загальної середньої освіти України однією з найбільш актуальних науково-практичних проблем є питання відбору та якісної підготовки спеціалістів для роботи з учнями з комплексними порушеннями розвитку в умовах закладу загальної середньої освіти. Слід зауважити, що впродовж останніх трьох років в українській освіті відбувся значний поступ у напрямі такої підготовки фахівців для роботи в умовах інклюзії. У навчальні плани педагогічних закладів вищої освіти введено спецкурси з основ інклюзивної освіти, проводяться тематичні семінари, конференції, консультації для педагогів. Поступово формується методична база для якісної підготовки фахівців. Проте якщо ми узагальнимо тематику подібної роботи з педагогами, стає очевидним, що переважна більшість таких заходів спрямована на навчання фахівців різним формам і прийомам роботи з дітьми з ООП, а у психологічному складнику таких заходів ставиться акцент на формування у педагогів толерантного ставлення до учнів із порушеннями психофізичного розвитку. Водночас такий важливий напрям роботи, як психологічна, зокрема емоційна, підтримка цих фахівців за їхніми реальними потребами і запитами, часто відходить на другий план.

Під емоційною стійкістю доцільно розуміти складну динамічну інтегративну властивість особистості, що забезпечує високу продуктивність та ефективність діяльності й поведінки в складних емоційно напружених умовах. Головним шляхом формування емоційної стійкості є опанування прийомів емоційно-вольової регуляції на психологічному і психофізіологічному рівнях, розвиток і удосконалення індивідуальних властивостей і психічних властивостей особистості, що забезпечують емоційну стійкість. Погляди науковців щодо поняття «емоційна стійкість» доцільно розуміти складну динамічну інтегративну властивість особистості, що забезпечує високу

продуктивність та ефективність діяльності й поведінки в складних емоційно напружених умовах. Головним шляхом формування емоційної стійкості є опанування прийомів емоційно-вольової регуляції на психологічному і психофізіологічному рівнях, розвиток і удосконалення індивідуальних властивостей та психічних властивостей особистості, що забезпечують емоційну стійкість.

Емоційне здоров'я – це коли людина здатна почуватися гармонійно та врівноважено незалежно від зовнішніх обставин. У наших сучасних реаліях це необхідно.

Людина з високим рівнем емоційного здоров'я проявляє стійкість у періоди стресу. Коли емоційне здоров'я в нормі, здається, що ви можете справитися з будь-якими катастрофами та розв'язати всі проблеми.

Але коли його рівень падає, то навіть невеликі негаразди здатні викликати панічні атаки чи депресію. Емоції досить тісно пов'язані з нашим фізичним станом. Необхідно навчитися справлятися з величезним потоком інформації, котрий сьогодні накриває людей, як лавина, відмежовуватися від другорядних проблем, створювати для себе психологічно комфортні умови. Стабільне емоційне здоров'я забезпечує повноцінний розвиток особистості, а саме: інтелектуальний; емоційно-вольовий; комунікативний; духовно-моральний. Також сприяє становленню власного «Я» та ефективній самореалізації особистісних властивостей. Тому збереження емоційного здоров'я є дуже важливим для кожного з нас!

Для покращення свого емоційного здоров'я необхідно знаходити час на рухові активності (зарядка, пробіжка, плавання та інше); спілкуватися з близькими та рідними; займатися справами, які приносять задоволення (хобі); проводити час на свіжому повітрі та слідкувати за збалансованим харчуванням.

Створення теоретичної моделі з формування емоційної стійкості як психологічного чинника готовності психологів до корекційної роботи з дітьми з вадами розвитку. Методологічну основу її побудови сформували праці Г. Балла, В. Бондара, С. Максименка, В. Синьова, Д. Шульженко та інших з питань розвитку особистості майбутнього фахівця в процесі навчання, особистісно-орієнтованого підходу, основними концептами якого є: врахування індивідуальних особливостей особистості; забезпечення умов для саморозвитку майбутніх фахівців; забезпечення для майбутніх фахівців можливості реалізації себе в різних видах діяльності, орієнтуючись на їхні здібності, зацікавлення та світоглядні орієнтири, що і було враховано під час розробки та реалізації моделі формування емоційної стійкості.

Зміст моделі спрямований на створення психолого-педагогічних умов для цілісного розвитку готовності до професійної діяльності

майбутніх фахівців і на вирішення в процесі такого розвитку конкретних проблем, які виникають в мотиваційній, когнітивній, емоційно-вольовій сфері у майбутніх фахівців. Вибір розвиткових заходів визначено за результатами констатувального та формувального експерименту.

Для реалізації теоретичної моделі з формування емоційної стійкості як психологічного чинника готовності майбутнього фахівця до корекційної роботи з дітьми із аутизмом визначено такі принципи:

- системність (реалізація всіх етапів системи засобів і до всіх учасників);

- послідовність (ефективність розвитку готовності до корекційної роботи залежить від реалізації попередніх її етапів);

- врахування особливостей соціального оточення (зосередження на соціально-економічних умовах життя особистості).

Сутність праксеологічного підходу в професійній підготовці фахівців полягає в організації найбільш раціональної і оптимальної діяльності учасників освітньо-виховного процесу, що забезпечує ефективне досягнення поставлених цілей навчання й особистісного формування; формування готовності до удосконалення майбутньої професійної діяльності з орієнтацією на максимальну цілевідповідність.

Окреслений підхід не лише визначає норми вдосконалення діяльності, але й сприяє напрацюванню рекомендацій щодо оптимізації професійних дій. Дослідник П. Зуєв стверджує, що праксеологічний підхід передбачає організацію ефективної діяльності, спрямовану на вдосконалення життєдіяльності та вирішення таких основних завдань:

- виявлення факторів та умов, що дають змогу підвищити ефективність діяльності особистості;

- реалізацію завдань соціально-діяльнісної адаптації та активної зміни середовища особистості;

- зміни суб'єкта діяльності з метою актуалізації, саморегуляції, самовдосконалення;

- органічне поєднання теорії й практичних дій суб'єктів діяльності [1, с. 99].

Реалізація функцій праксеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців сприяє актуалізації й реалізації таких його характеристик як «ефективність», що передбачає досягнення високого результату з мінімальними ресурсними витратами, «результативність» – співвідношення поставленої мети і досягнутого результату та «оцінка», що характеризує ту чи іншу дію з позиції її ефективності й результативності. Використання ідей та принципів праксеології в навчально-виховному процесі вищого навчального

закладу уможлиблює підвищення ефективності процесу професійної підготовки, що відповідає вимогам нової освітньої парадигми й змінним соціально-економічним умовам в суспільстві. Відповідно, для організації й реалізації ефективної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників доцільно використовувати праксеологічний підхід, який дає змогу виявити загальні закономірності й принципи раціональної фахової діяльності, шляхи й умови підвищення ефективності професійних дій та формує у студента вміння «бути практично успішним», що з праксеологічної точки зору передбачає: 1) володіння прийомами самопізнання, що дають змогу виявити здібності і можливості, сильні і слабкі сторони власної особистості (у цьому контексті значну допомогу відіграють психологічні тести, самоаналіз, вивчення практичного досвіду інших людей); 2) вміння будувати і коректувати свої життєві плани і стратегії, базуючись на самопізнанні та опираючись на власні можливості й допомогу педагогів, наставників, досвідчених фахівців; 3) вміння орієнтуватися в складних ситуаціях, в яких обмаль інформації і можливий ризик, приймати рішення і діяти з урахуванням розумного ризику, базуючись на аналізі власних та чужих помилок; 4) володіння основними стратегіями діяльності в професійній сфері. Тобто реалізація праксеологічного підходу сприяє підвищенню ефективності професійних дій та формує у студентів прагнення до досягнення результатів корекції.

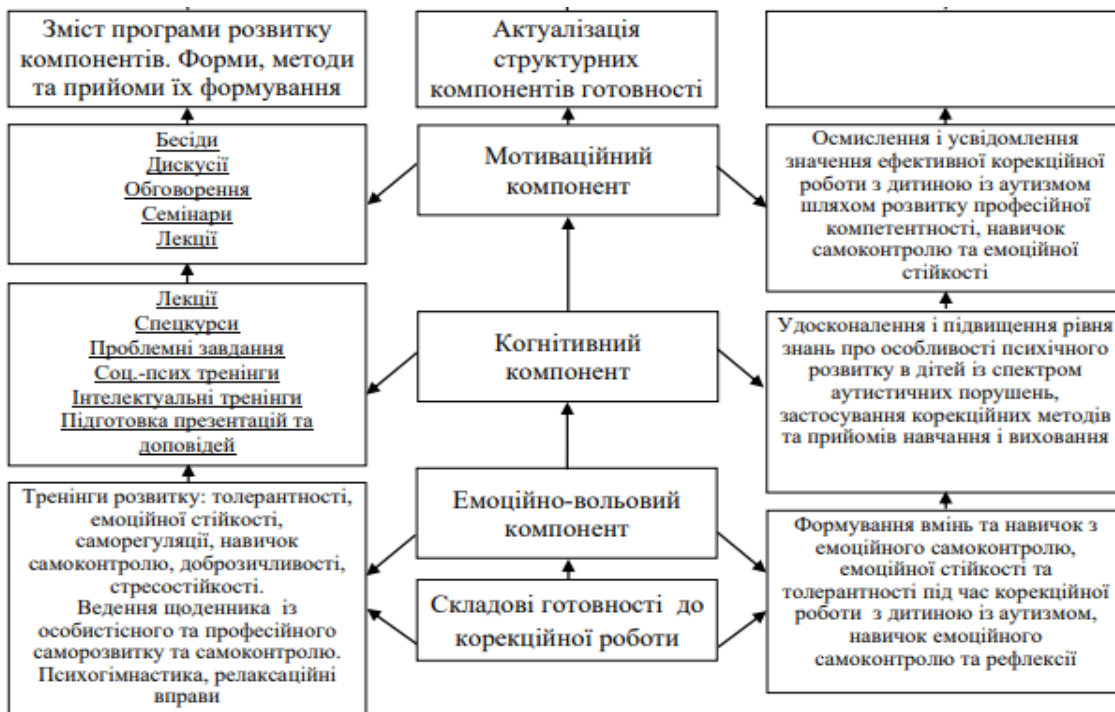

Рис. 1. Формування емоційної стійкості як чинника готовності психологів до роботи із дітьми, які мають комплексні порушення розвитку

Ефективність корекційної роботи майбутніх фахівців детермінується, з одного боку, професійним застосуванням знань, вмінь і навичок у корекційній праці з дитиною із аутизмом, а з іншого – системною організацією індивідуального стилю діяльності та спілкування, що встановлює залежність результату корекційної роботи від професійної компетентності фахівця. Таким чином, не кожен корекційний педагог, психолог, дефектолог чи логопед, навіть якщо він і має достатній або високий рівень досвіду, може оволодіти специфікою роботи з такою складною категорією дітей, якими є діти із комплексними порушеннями розвитку. У кожного фахівця є межа розвитку рівня освіти та професіоналізму. Ця межа залежить від її психологічних властивостей, здібностей, характерологічних рис, емоційної стійкості та вольових якостей [2]. Дослідники відзначають велику роль інтернальності (локусу контролю) у забезпеченні само детермінації поведінки. Її особливістю є гнучкість поведінки особистості в управлінні і взаємодії між собою і оточенням, тобто людина здатна таким чином побудувати поведінку в конкретних умовах, щоб діяти у відповідності з вимогами, що висувуються та цілями. Деякі психологи вважають самодетермінацію вищою формою саморегуляції. Вони наголошують, що само детермінація передбачає активність особистості відносно зовнішнього світу та власних когнітивних процесів та виступає важливим компонентом особистісного потенціалу. Її становлення відбувається на підставі прагнення до свободи та відповідальності (як вищої форми саморегуляції) в її поведінці.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія/ К.: «СаммітКнига», 2009. 272 с.
2. Skaalvik E.M., Skaalvik S. Teacher job satisfaction and motivation to leave the teaching profession: Relations with school context, feeling of belonging, and emotional exhaustion. *Teaching and teacher education*. 2011. № 27(6). P. 1029–1038.